

“Nu kimedede Telefonen igen.” Med sin tørre konstatering af telefonens forstyrrende indbræk i Ole Jastraus kaotiske hverdag er åbningslinjen i Tom Kristensens *Hærværk* (1930) udtryk for en arketypisk situation i moderniteten. Få opfindelser har haft så gennemgribende konsekvenser for menneskets hverdag som telefonen, og denne revolutionerende kommunikationsteknologi har naturligvis også sat sit tydelige præg på litteraturen. Modernistiske forfattere som Proust, Kafka og Fitzgerald var alle dybt optagede af telefonen, og deres romaner og fortællinger er i vid udstrækning formet af tanken om de muligheder for øjeblikkelig kommunikation over store afstande, som telefonen skabte. Op gennem det 20. århundrede voksede forfatternes interesse i og bekymring for telefonen i takt med telefonnettets globale udbredelse. Senest har introduktionen af først mobiltelefoner og siden smartphones koblet os endnu mere sammen, og op, end nogensinde, hvilket både skaber muligheder og udfordringer for vores omgang med hinanden. Dette har forfattere som Jennifer Egan og William Gibson reflekteret over i deres nyeste romaner.

Tidligere var telefoner forbundet via kabler, telefontråde og ledninger, der styrede hvor og hvordan man brugte telefonen – og som var synlige overalt i landskabet. I dag er smartphones og mobiltelefoner allestedsnærværende og løsrevne fra de snærende fysiske bånd, og produkternes løfter om mobilitet, frihed og øjeblikkelig kommunikation understreges af fabrikanternes markedsføring. Samtidig underspilles de samfunds- og miljømæssige konsekvenser af teknologien; de meget konkrete forbindelser og afhængigheder, der ses i gigantiske serverfarme, elektroniksejler og forurenende minedrift efter mineraler og sjældne jordarter til mobiltelefoner og andre apparater. Telefonen er således ikke bare et kommunikationsmedium, der ændrer vores sociale omgangsformer, men også en teknologi, der påvirker geopolitiske forhold som klima, miljø og fattigdom. Drejeskiver, telefonpæle og mønttelefoner forsvinder fra vores omgivelser, men der er ikke kun sket det, at telefonen er blevet mobil, den udfylder også langt flere funktioner i vores hverdag. Desuden har den udviklet sig fra at være et rent mundtligt medium til også at formidle skrift og billeder, og med denne udvikling bliver telefonen ved med at udfordre og udvikle vores omgangs- og kommunikationsformer. Telefonen har på afgørende vis omstruktureret det sociale rum, der er forfatternes primære emnebank, såvel som det medielandskab som litteraturen indgår i, og dermed har den bidraget til at forandre litteraturen.

Med dette nummer af *Passage* ønsker vi at udforske litteraturens og telefonens komplekse parløb gennem tiden. Hvordan er telefonen i dens forskellige udviklingsstadier blevet fremstillet i litteraturen? Hvordan påvirker dens tilstedeværelse plot og dialog? Hvilke nye og skiftende fortælleformer åbner telefonmediet for? Og hvordan forholder litteraturen sig til telefonens genstand (dens materialitet, kabler, knapper og kontakter) og dens funktion som et kommunikationsmedium, der i stadig højere grad frigøres fra fysiske forbindelser mellem steder?

Nummeret indledes med en artikel af Tore Rye Andersen, der foretager tre nedslag i “telefonens litteraturhistorie.” Andersen belyser gennem læsninger af hhv. Fitzgeralds *The Great Gatsby*, Pynchons *The Crying of Lot 49* og Egans *A Visit from*

the Goon Squad, hvordan ændringer i telefonmediet fører til forandringer i litteraturen både på form- og indholds niveau. Artiklen viser, hvordan telefonen både kan fungere som fysisk rekvisit, social kraft, metafor og som plotmotor i litteraturen. Værkerne repræsenterer centrale stadier i telefonens udviklingshistorie, og artiklens fokus på telefonens rolle i litteraturen kommer således til at kaste lys tilbage på den kulturhistoriske kontekst, telefonen udvikler sig i.

En omvendt manøvre findes i Martin Gerster Johansen og Søren Langager Høghs artikel "Røret er koldt i hånden." Her tager forfatterne udgangspunkt i telefonens kulturhistorie, som den afspejles i dansk litteratur hos blandt andre Harald Kidde, Emil Bønnelycke og Helle Helle. Herved afsøger Johansen og Høgh telefonens aktuelle status i en dansk litterær kontekst, og de argumenterer for, at der her findes en forståelse for og en omgang med telefonen, som andre kulturhistoriske kilder ikke har øje for.

Mens de to indledende artikler undersøger de store historiske linjer i forholdet mellem telefonen og litteraturen, zoomer de følgende artikler ind på enkelte forfattere og enkeltværker. Først undersøger Jan T. Schlosser Walter Benjamins *Barndom i Berlin omkring år 1900* med udgangspunkt i teksten "Telefonen". Schlosser fremlæser et spændingsfelt mellem steder og ikke-steder i Benjamins byrum med telefonen som eksempel på modernitetens og teknologiens indtræden i Benjamins Berlin.

Steen Bille Jørgensen undersøger i sin artikel telefonens rolle i den marokkanske forfatter Driss Chraïbis bøger om Inspektør Ali, *L'Inspecteur Ali* og *L'Inspecteur Ali et la C.I.A.* Jørgensen argumenterer for, at Chraïbis integration af telefonen både tematisk og strukturelt inviterer læseren til at reflektere over forholdet mellem en mundtlig arabisk kultur og den vestlige (skriftlige) krimigenre. Gennem et ordspil på det franske udtryk for hviskeleg, "téléphone arabe", adresserer Chraïbis romaner telefonens helt centrale præmis, nemlig problemet med at opnå succesfuld kommunikation over afstand.

Dette problem tematiseres også i nummerets skønlitterære indslag, et uddrag fra David Foster Wallaces *Infinite Jest*. Romanen, der oprindeligt udkom i 1996, foregår i en nær fremtid, og romanuddraget kaster således et retrospektivt blik tilbage på den fiktive historie om videotelefoniens indledende succes og efterfølgende fiasko. Skønt telefonmediet muliggør kommunikation over store afstande, gør Wallace os skarpt opmærksom på, at denne kommunikation traditionelt er foregået på den præmis, at vi ikke kan se hinanden, mens vi taler. Telefonen skaber en illusion om, at vi har hinandens fuldkomne opmærksomhed, og Wallaces komiske fremstilling af videotelefoniens mange uforudsete implikationer sætter denne illusion på spidsen.

I den efterfølgende artikel undersøger Kasper Schiølin telefonen som ledemotiv hos den tyske forfatter og dramatiker Botho Strauß. Hos Strauß er telefonens mulighed for at kommunikere over afstand hele tiden i færd med at bryde sammen. Schiølin afsøger de måder, hvorpå Strauß afkobler telefonens forbindelser og fremstiller telefonen som et medium, der ikke formår at befordre meningsfuld kommunikation. Schiølin argumenterer videre for, at Strauß' kunstneriske fremstilling af telefonen binder an til den tidlige teknologikritik.

I Ole Nyegaards artikel undersøges telefonen som litterært motiv i Vladimir Nabokovs *Lolita*. Nyegaard analyserer, hvordan romanens hovedperson Humbert

Humbert iscenesættes som solipsist, og han peger på, at Nabokov konsekvent bruger telefonen til at udfordre denne solipsisme. Telefonens kimen trænger ind i den verden, Humbert bygger op omkring sig, og etablerer en uoverensstemmelse mellem, hvad han fortæller, og hvad læseren kan se. Her fokuseres altså ikke på telefonens særlige kommunikationsmodus, men snarere på den måde telefonen som literært greb kan benyttes til at iscenesætte og udfordre romanens fortællerstemme.

Passage 72 runder af med igen at zoome en smule ud fra enkeltværker og forfatterskaber. Lone Koefoed Hansens essay stiller skarpt på fænomenet emojilitteratur, hvor smartphonens visuelle formsprog via de velkendte humørikoner gør sit indtog i litteraturen. Hansen diskuterer en række eksempler på emojilitteratur – både originale værker og “oversættelser” af kanoniseret litteratur til emoji – og hendes essay kredser dermed om et af de hidtil seneste af de mange formmæssige eksperimenter, der igennem tiden er opstået i de komplekse brudflader mellem telefonen og litteraturen.